

KRAKOMPERGER ZOLTÁN

AZ IGEHIRDETÉS MINT AZ ÜDVÖSSÉG JELE
OTTO SEMMELROTH IGETEOLÓGIÁJÁBAN

Bevezetés

Albert Otto Semmelroth katolikus teológus 1912. december 1-jén született Bitburgban, a Rajna-vidéki eifeli régióban. Noha 16 éves korától cukorbetegségben szenvedett, mégis elfogadták jelentkezését a Jézus Társasága Észak-Német Rendtartományába.

Rendjük pullachi Filozófiai-Teológiai Főiskoláján végezte filozófiai tanulmányait. Teológiát 1937-től 1941-ig tanult Valkenburgban (Hollandia), a Szt. Ignác Kollégiumban. 1939. szeptember 19-én pappá szentelték. A háborús évek alatt a Köln-Ehrenfeld-i Franziskus Kórházban működött mint lelkész. A bonni egyetemen Bernhard Geyernél védte meg 1947-ben disszertációját, amelynek címe: „*Das ausstrahlende und emporziehende Licht. Die Theologie des Pseudo-Dionysius Areopagita in systematischer Darstellung*”.

1947–1949 között szisztematikuss teológiából tartott előadásokat a büreni (Vesztfália) Jezsuita Kollégiumban, 1949-től pedig Frankfurtban, rendtartományának Sankt Georgen-i Filozófiai-Teológiai Főiskoláján. Itt lett 1950-től nyilvános, rendes egyetemi professzor. Ugyanitt látta el 1972-től 1978-ig az akadémiai rektori tisztséget.

Említsünk meg néhányat a legfontosabb könyvpublikációi közül. 1950-ben jelent meg: „*Urbild der Kirche. Organischer Aufbau des Marienheimnisses*” (két kiadás; angol és francia fordításban is); 1953-ban publikálta: „*Die Kirche als Ursakrament*” (három kiadás; francia, spanyol és olasz fordításban is); 1954-ben látott napvilágot: „*Maria oder Christus? Christus als Ziel der Marienverehrung*” (holland, spanyol és olasz fordításban is); 1956-ban kiadott könyvei: „*Gott und Mensch in Begegnung. Ein Durchblick durch die katholische Glaubenslehre*”, valamint „*Das geistliche Amt*” (mindkét mű angol, francia és olasz fordításban is). Tollából származik még: „*Vom Sinn der Sakramente*” (1960), „*Wirkendes Wort*” (1962) és „*Die Welt als Schöpfung*” (1962). Publikációjegyzéke nagy számban tartalmaz folyóiratcikkeket és hozzájárulásokat különféle gyűjteményes kiadványokhoz.

O. Semmelroth mint teológus tudományos tevékenységét elsősorban a mariológia és az ekkleziológia problémáira összpontosította. „*Maria als Urbild der Kirche*” és „*Die Kirche als Ursakrament*” c. műveiben leírt fejtegetései már régóta közkinccsé váltak a teológusok körében, sőt a II. Vatikáni Zsinat tanbeli megfogalmazásaira is kihatottak.

A II. Vatikáni Zsinat kezdetével O. Semmelroth tudományos tevékenysége zsinati tanácsadói munkájára összpontosult. 1962-ben Hermann Volk mainzi püspök teológiai tanácsadójaként érkezik a zsinatra. Már 1963-ban megkapja a 'zsinati peritus' kinevezést, amely által szabad belépése volt a zsinati tárgyalótermekbe. Ezt a megbízását egészen a zsinat végéig gyakorolta.

1966-ban tanácsadója lett az Egyházi Törvénykönyv Revíziós Bizottságának. Julius Döpfner münchen-freisingi bíboros érsek 1968-ban meghívta tanácsadónak a Német Püspökkari Konferencia Hit- és Erkölcsstani Bizottságába. Két évvel később pedig a Német Püspökségek Szinódusának tagjai között találjuk.

1974-ben a Római Hittani Kongregáció Teológus Bizottságának tagja lett. Még ugyanabban az évben ugyancsak tagja lett a Nemzetközi Teológus Bizottságnak.

1976-ban Josef Höffner münchen-freisingi bíboros érsek kinevezte a Német Püspöki Konferencia Hittani Bizottságának tanácsadójává.

1979. szeptember 24-én, hét hétig tartó súlyos betegség után elhunyt.

A kériümatikus és üdvtörténeti teológiai irányzat képviselője

Otto Semmelroth a ressourcement-teológia vonulatából ihletet merítő – biblikus alapozottságú, patrisztikus és skolasztikus felismerésekhez visszahajló, valamint ökumenikus továbbgondolásra is alkalmas szisztematikus feldolgozású – reflexiói előkészítették az autentikus katolikus igeteológia horizontjának elérését és centrális építőelemeinek megtalálását a II. Vatikáni Zsinaton.

O. Semmelroth a teológiaművelés kériümatikus és üdvtörténeti irányzatához tartozik. A kibékíthetően szemben álló álláspontok kiengesztelődésének és az egyensúlynak a teológusa. Tudományos tevékenységében szívügyének tekintette az egyensúly megtartását a spekulatív és a kériümatikus teológia között. Nem félt új utakat járni és új modellekben gondolkodni, de soha nem akart sokkolni vagy elbizonytalanítani. Az ellentétek és végletek legyőzésére irányuló sürgetésében „született közvetítő” az egymással harcoló pártállások között. Ebben segítségére volt józan értelme és rajnai humora. Ha olykor-olykor vonakodónak és elnézőnek látszott, akkor joggal szabad megrendült egészségi állapotát figyelembe vennünk, amely visszatartotta őt minden túlzástól.

Az Isten népének egybegyűjtésére irányuló „többszólamú” igehirdetés lényegi részét alkotja az egyháznak mint az üdvösség jelének (statikus pólus) és megjelenítőjének (dinamikus pólus), amelyben Jézus Krisztus üdvözítő műve szentségi jelszerűségben van jelen.

A szerzőt Isten igéje üdvrendi hatékonyságának vizsgálatánál a tartalmi és eseményelem megkülönböztetése vezeti. Az igehirdetés tartalmától, amely közli velünk Isten kinyilatkoztatását, megkülönbözteti magát a liturgikus igehirdetés eseményét, és felteszi a kérdést: Maga az a tény, hogy elhangzik az igehirdetés, milyen sajátos jelszerűséggel rendelkezik?

A liturgikus igehirdetés jele a mennyei Atya ősprédikációjának eszkatologikus csúcspontján: Logosza megtestesülésében történt hozzánk küldésének az üdvösség rendjében.

Isten Logoszának megtestesülése és küldetésének teljesítése Isten Igéjének eszkatologikus tökéletességű elhangzása az üdvtörténelemben a megváltásra szoruló emberhez. A mennyei Atya emberré lett Fia nemcsak az ajkairól elhangzott istenemeri szavakkal nyilatkoztatta ki Istent az embernek és az embert az embernek, valamint Isten és ember üdvös kapcsolatának természetét, hanem megtestesülésében saját maga az Atya emberekhez intézett Igéje. Ez válik reálszimbolikusan jelenvalóvá az egyház liturgikus igehirdetésének leple alatt. Így nyílik a hívő embernek lehetősége arra, hogy a megtestesülés üdveseményének részese legyen, és erre választ is adjon Krisztus áldozatában való részvételével szentségi módon.

Ez az Istentől elhangzott Ige és az arra adott válaszunk dialogikus struktúrája láthatóan megvalósul az egyházban: az ige és az áldozat liturgiájában mint az egyetlen Krisztus-esemény kata- és anabatikus elemének egységében, az eucharisztia ünneplésében.

1. Theologia verbi in nuce

A Simon Péter elhatározását kifejező mondatból: „*De a Tē szavadra kivetem a hálót*” (Lk 5,5), három lényeges megállapítás tehető Isten igéjéről:

1. Keresztény egzisztenciánkat alapvetően határozza meg, hogy az Úr szava megszólít, megérint és szíven talál minket. Isten igéje semmi esetre sem áll csupán információk, tények közlésének a szolgálatában.
2. Az Úr szava cselekvésre irányuló felszólítás. A cselekvést a szóban közölt valóság határozza meg.
3. Az Úr szava kifejti átváltoztató erejét. Ez a performatív erő a megváltott emberi lét beteljesülésére mint végső céljára irányul. Ezt szem előtt tartva Isten igéje az emberi értelem elvárásait, helyes felismeréseit és igaz meggyőződéseit nem érvényteleníti, hanem felülmúlja és beteljesíti. Az Isten igéjének hatékonysága által kieszközölt változtatás keresztény interakciónkon gyógyító helyesbítés elérése érdekében ellentétje terveinknek és a tapasztalati tényeknek megfelelő cselekvési formáinknak.

2. Isten igéjének analóg fogalma

O. Semmelroth igeteológiája megválaszolja az alábbi kérdéseket:

- Mit jelölünk az Isten igéje fogalommal?
- Mi közvetíti az Ő igéjét meghallójához?
- Milyen módon fejti ki az igehirdetés kegyelmi hatékonyságát befogadójában?

Az Isten igéje üdvrendi valóságának és hatékonyságának misztérium voltát képviseli a szerző, és rendszerező igényű vizsgálódásaink követelményeként állapítja meg a növekedést Isten igéjének meditatív hallgatásában. Isten igéje „... egy – vagy talán minden – olyan módot jelöl, amelyen a láthatatlan Isten az ember számára érzékelhetően közli önmagát...”¹.

Isten igéje valóságának és hatékonyságának bemutatásánál elkerülhetetlen, hogy tudatosítsuk előfordulásának különböző módjait, és éppen ezért fogalmának analóg jellegét. „Elegendő csak egy felszínes pillantást vetni a Szentírásba és az egyházi terminológiát röviden meghallgatni ahhoz, hogy szembesüljünk a ténnyel: Isten emberhez intézett önközlésének nagyon sokféle módja létezik. Minden efféle módot olykor-olykor Isten igéjének nevezünk.”² Mivel Isten önközlésének számos módja ismeretes előttünk, ez követeli meg az analógia használatát Isten igéje valóságának bemutatásánál. Ha ugyanis Isten igéjének teremtő és kegyelmi hatékonyságot tulajdonítunk, akkor az ige fogalmának világos megkülönböztetése nélkülözhetetlen. Nem jelenthető ki ugyanis az isteni ige elhangzásának vagy hirdetésének minden egyes formájáról azonos módon, hogy bennük Isten hatékonyan közli kegyelmét.

Ennek a megkülönböztetésnek a figyelembevételét O. Semmelroth az alábbi módon indokolja: „A hatékonyságról nem ezen vagy azon a módon beszélünk, hiszen az egyes módok nagyon különböző hatékonysági fokúak lehetnek. A hatékonyságban megmutatkozó különbségek igazodnak a valóságnak ahhoz a fokozatához, amelyik valóságfokozaton Isten egy-egy közlését igéjének nevezhetjük.”³

O. Semmelroth ebben a megállapításban megfogalmazta azt az összefüggést, amely fennáll az isteni ige közlési módjának üdvrendi valósága és hatékonysága között. Az isteni ige előfordulásának különböző módja miatt soha nem tekinthetünk el analóg jellegétől. Isten igéjének különböző fokú valósága és ennek megfelelően más-más hatékonysági foka között megállapított analógia megóv minket egy minden különbséget elmosó és félrevezető általánosítástól. Ennek a megfigyelésnek a fontosságát O. Semmelroth így foglalja szavakba: „Az a kijelentés tehát, hogy Isten igéje a szentségekhez viszonyítva mindig nélküli a kegyelmi hatást, éppúgy elfogadhatatlan, mint az a megállapítás, hogy minden esetben, ahol Isten igéjéről szó esik, ott Isten kegyelmi önközlésének titkával állunk szemben a szó teljes értelmében.”⁴

¹ SEMMELROTH, O., *Wirrendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung*, Verlag Josef Knecht, Frankfurt am Main 1962, 13.

² Uo.

³ Uo. 14.

⁴ Uo. 15.

3. A valóság és a hatékonyság fogalompár etimológiai elemzése

O. Semmelroth Isten Igéjének üdvhatékonyságáról ('Heilswirksamkeit') és üdvverejéről ('Heilsmacht') szóló fejtegetéseit etimológiai vizsgálódással kezdi. „A 'valóság' kifejezés nemcsak azt a tényt fejezi ki, hogy valami a lehetséges és az elgondolt létezés területéről a tényleges létezés állapotába jut. A német 'valóság' ('Wirklichkeit') szó tulajdonképpen többet fejez ki. Azt a jelentéstöbbletet tárja fel, hogy valaminek a létezésével összekapcsolódik egy hatás, működés ('Wirken') – a valóság tehát hatékonyságot ('Wirksamkeit') is jelent.”⁵

Ebből az etimológiai elemzésből megfogalmazható az a tézis, amely Isten igéjének valósága és a hatékonysága közötti szoros összefüggésre vonatkozik: Minél többet birtokol egy létező a valóságból, annál hatékonyabb. Egy létező valósági fokának tehát megfelel hatékonyságának a foka. Ez a tézis igazolást nyer abban, hogy ha egy valóság hatása által valami másnak is valóságot közöl, akkor létezik saját valósága a leghatékonyabban.

Ezt az indoklást a szerző 'vörösfonálként' viszi tovább, és ezáltal eljut annak a ténynek a megállapításához, hogy Isten igéje elhangzásának minden módjában az ember üdvösségének foganatosítására irányuló hatékonysággal rendelkezik. Hogyan lehet ezt a hatékonyságot pontosabban meghatározni?

Minden szónak kétféle hatékonyságot kell tulajdonítanunk: az első az ún. 'intencionális' hatékonysági mód, igazságok és figyelmeztetések közlése által; a második Isten kegyelmi önközlésének objektív-effektív hordozója, amely nem nélkülözheti a szentségekkel való helyes viszony meghatározását.

Az isteni ige üdvhatékonyságának szabatos vizsgálatánál O. Semmelroth három szempontot tart meghatározónak:

1. Az Isten ajkáról elhangzó ige hatékonynak bizonyul
2. a kinyilatkoztatásban végbevitt művek tanúsága szerint,
3. és ez a hatékonyság akkor sem veszít erejéből, amikor az egyház igehirdetésébe testesül bele, azaz egyházi alakot ölt.

A nyugat-európai gondolkodás elszegényedését O. Semmelroth abban állapítja meg, hogy elvesztettük érzékünket az iránt, ami a szóban történik. A ráció előrenyomuló uralmával a megismerés szembehelyezkedett a valósággal, a szó a beszélő létevel. A közlés már csak a felismerhető és a birtokolható tények tudomásulvételének a szolgálatában áll, hogy rendelkezünk fölöttük. „Azonban az a mozzanat, amelyben a beszélő önmagát közli, és beszédében rábizza önmagát a másikra, az újkori ember érzéséből messzemenően eltűnt. A szót a tudás továbbadására szolgáló eszköznek fogják fel. A tudásként továbbadott

⁵ Uo. 137.

élmény többé már nem annak a személynek a 'része', aki azt közölte, hanem dologi tulajdon, amelyet a hallgató saját maga is megszerezhetett volna, és akinek a közlő személye egészen alárendeltnek tűnik."⁶

4. Isten szavának előfordulási területei és szintézisük

Isten igéje mibenlétének tárgyalásánál O. Semmelroth megkülönbözteti egymástól azt a három területet, amelyen Isten igéjének fogalma alkalmazható.

Elsőként elemzi Isten Igéjét a Szentháromság immanens életében, noha a kinyilatkoztatás szóhasználatában „... ez nem az eredeti és első módja annak, hogy Isten igéjéről beszéljünk, azonban az objektív valóság rendszerező bemutatása miatt ezzel kell kezdenünk”.⁷

A belső isteni „Ösige” örök létében, Atyjától való örök eredésében és Atyjára való irányultságában előképe a világba kimondott isteni ige célirányosságának. Isten igéjének üdvrendi valósága képmása vagy utóképe a Logosz Atyja által történő kimondásának. Ez a *második* vizsgálódási terület: Isten Igéjének világba jövele, amelyben az immanens szentháromsági Ige úgy jelenik meg és hangzik fel, amely mindenben megfelel az anyagi világhoz kötött embernek. Isten teremtő igéjének a története, amely meghatározta a választott nép történelmének fejlődési irányát, elvezetett az atyák, a próféták és a törvény által ahhoz az egyedülálló isteni ígéhez, amely Jézus Krisztusban személyesen és eseményszerűen hangzott el számunkra, hogy eszkatológiai végérvényességben és sügösségben válaszádsra ösztönözzön Isten önközlésére. *„Mivel pedig éppen a megtestesülés Isten dicsőségének kinyilatkoztatása az emberek előtt, ezért az Atya önmegismeréséből eredő Logosz, aki az Ő képmása, tapasztalható Igeként jelent meg a teremtett világban, és emberré lett. Benne a háromszemélyű Isten közössége összefoglalva lépett az emberek elé.”⁸*

Végül Isten igéje üdvrendi valóságának *harmadik* területét meghatározza az ige meghallása, befogadása és megtétele, azaz az egyház.

E három vizsgálódási terület világos lehatárolása azért szükséges, mert óvakodnunk kell attól, hogy Isten igéjének megvalósulását az egyes területeken különbségtétel nélkül szemléljük, de csak azért, mert valamennyiben ugyanazt a fogalmat alkalmazzuk. *„Másképpen azonban azonos hangzású fogalmak analóg alkalmazása az egyik területen nem lehet teljesen más, mint a másikon. Isten igéje fogalmának analóg alkalmazása azonban nem növelheti a szakadékot előfordulásának egyes területei között.”⁹* Magában az Isten igéje által jelölt

⁶ Uo. 139.

⁷ Uo. 18.

⁸ SEMMELROTH, O., *Die Kirche als Ursakrament*, Frankfurt am Main, Verlag Josef Knecht³ 1963, 247.

⁹ SEMMELROTH, *Wirken des Wort* 15.

üdvrendi entitásban rejlik tehát annak az oka, amiért minden alkalommal Isten ígéről van szó. „Mindkettő, a különbség és a közös vonás, kellőképpen kidolgozandó.”¹⁰

A három terület szintézisét így fogalmazhatjuk meg: Valamennyi mód, amelyen Isten ígéje megtestesülése előtt elhangzott a történelemben, tökéletlen képmása az örök Logosz eredésének az Atyából, és előképe annak a küldésnek, ahogyan Isten ígéje és műve összekapcsolódik ugyanennek az Igének a megtestesülésében. Valamennyi igehirdetési mód pedig, amelyben ezen központi igeesemény után elhangzik Isten ígéje, utóképe és megjelenítése az örök Ige megtestesülésének. Ennek áll szolgálatában az egyház két lényegi életfunkciójával: az igehirdetéssel és a szentségek ünneplésével.

5. Az egyház Isten mindenkihez intézett, egyetemes ígéje¹¹

A Krisztus-esemény áthagyományozása, hogy mindenki számára állandó jelenléte által hozzáférhetővé váljon, indokolja az igeesemény legbensőbb körét, az egyház létjogosultságát. Így nyilvánul meg az Isten ígében végbement teremtés legmélyebb értelme: az egyház, amelyben a Teremtő és a teremtmény közti szeretetpárbeszédet maga Isten biztosítja, és egy többé fel nem oldható módon hitelesíti.

Az egyház ebből a belátásból kapja elkötelezettségét az isteni ige hirdetésére egészen a történelem végén bekövetkező teljes erejének kinyilvánulásáig. Ennek a gondolatkörnek a fejtegetése hozta felszínre az igeteológia döntő problémáinak a magyarázatát: az isteni ige megtalálhatóságát – a prédikáló emberi szavában, az igehirdetés hatékonyságát és annak követelményeit hirdetőjével és befogadjával szemben.

„Istennek Jézus Krisztusban végérvényesen elhangzott ígéje titokzatos otthonra talált, amelyet éppen e miatt a titka miatt mindig félreértének.”¹² Ezt a titkot nevezük egyháznak, amely egyfelől intézmény, és ezzel együtt egyszer s mindenkorra létrehozott és maradandó. Benne őrizzük Isten ígését mint hagyatékot, vagy letéteményt.¹³

Mivel pedig maga az egyház az Ige teremtménye, az inkarnáció kihatásában Isten embernek adott mindent átfogó, egyetemes ígéje. Az apostoli ige mint letétemény tehát a legkevésbé sem tűnik statikusnak és élettelennek. „Isten ígéje az Egyházban nem valami

¹⁰ Uo.

¹¹ SEMMELROTH, O., az alábbi hét művében tárgyalja az egyház titkát: *Die Kirche als Ursakrament*, Frankfurt 1953; *Das Geheimnis der Kirche*, Münster 1954; *Das geistliche Amt. Theologische Sinndeutung*, Verlag Josef Knecht, Frankfurt am Main 1958; *Ich glaube an die Kirche. Erwägungen über das gottmenschliche Geheimnis der Kirche*, Düsseldorf 1959; *Die Kirche als Hierarchie und Pneuma*, Graz/Wien/Köln 1960; *Warum Kirche? Anspruch und Sinn der katholischen Kirche*, Kevelaer 1962; *The Church and Christian belief*, Glen Rock 1966.

¹² SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 166.

¹³ Vö. 1Tim 6,20; 2Tim 1,12.

holt dolog, amelyet egyszer s mindenkorra kimondtak, amely elhangzott, és legföljebb még tartalmában ismételhető. Az Egyház sokkal inkább titokzatosan őrzi meg az ige 'elhangzását' is éppen úgy, mint Krisztus áldozatának eseményét."¹⁴

Isten igéje megőrzésének statikus dimenzióját kiegészíti elhangzásának mint eseménynek, cselekvésnek a dinamikus valósága. „Az Egyház titka az, hogy a Krisztus által alapított életfunkcióiban, bár nem új isteni ige hangzik el, mégis hirdeti és tanúsítja az egyszer s mindenkorra elhangzott igét, és azt, hogy benne az igének nem élettelen ismétlése történik, hanem egy és ugyanaz az isteni ige hangzik el. (...) Az Egyház igehirdetésében elhangzó szó nem új isteni ige, hanem Isten igéjének csúcspontján való elhangzása Jézus Krisztusban.”¹⁵ Az egyház igehirdetése ezért Krisztus igéje,¹⁶ az Úr műve¹⁷ és megváltói jelenlétének kisugárzása az egyházban.

Az egyház az „...üdvösség megtestesülése”¹⁸. Benne tehát az üdvösség inkarnatorikus és történeti alakot nyer. Az egyház a történelmileg megvalósult üdvösséget, amely megváltó művében maga Jézus Krisztus, lényegi életfunkcióinak gyakorlásával – igehirdetésében és szentségi cselekményeiben – aktualizálja, és az embert részesíti benne. „Az egyháznak ez a titka tehát abban áll, hogy nem egy önmagában végérvényes valóság, hanem képe és jele a tulajdonképpennek, és pedig olyan reális jelképe, mint amely a szentségnek sajátja. (...) A látható egyház mint annak az üdvösségnek a jele és képe, amely benne láthatóan és jelszerűen testesült meg, önmagán túlmutat. Egy jelkép elhibázza lényegi értelmét, ha szemléljét önmagában fogva tartja.”¹⁹ Ez utóbbi nem mondható el az egyházzal, hiszen „oda vezet bennünket, ahová mutat, és akire utal: a még be nem teljesedett, de Istennek a megvalósulás állapotában már jelenlévő királyi uralmára.”²⁰

A fentiek során láthattuk, hogy az egyház a Krisztusban végbement üdvösségi műnek intézményes statikus jele. A látható egyház mint alapszentségi jel megjeleníti a benne rejtetten jelenlévő üdveseményt. Hogyan?

A szolgálati papság tisztsége és a laikus közösség „vonatkozásában az egyház érzékelhetően megjeleníti a megtestesült Üdvözítő és a megváltásra szoruló ember viszonyát. A hívőnek pedig, amikor hallja Isten igéjének hirdetését és ünnepli a szentségeket, akkor szeme elé tárul az, hogy Krisztus emberré lett, és áldozati halált halt azért, hogy Istenhez vezessen és felemeljen minket.”²¹ Ez a megjelenítés azonban nemcsak az emlékezés céljával történik, hanem

¹⁴ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 166.

¹⁵ Uo. 167.

¹⁶ Vö. Róm 10,17.

¹⁷ 1Kor 16,10.

¹⁸ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 219.

¹⁹ Uo. 220.

²⁰ Uo. 219.

²¹ Uo. 222.

a benne való részesedés miatt. A látható egyház és „a láthatatlan isteni kegyelem jel-, kép- és megjelenítő viszonyát csak akkor értjük meg helyesen, ha abban a realizmusban tekintjük, amely megkülönbözteti hétköznapi életünk mindenféle képeitől. Az utóbbiak csak emlékeztető összefüggésben állnak a bemutatott valósággal.”²²

A Krisztus személyében és életművében végbement üdvösségnek intézményes statikus jele az egyház – láthattuk idáig. Ezt az egyházzal kialakított képet egészíti ki az ún. dinamikus pólus: Krisztus üdvözítő művének továbbélése az egyházában, mert Krisztusnak a történelemben végbevitt üdvözítő műve „történelem fölöttivé vált, feltámadásában és mennybemenetelében állandó jelenléte, örökkévalóságot nyert az örök Isten előtt. Így válhat az üdvözítő mű többé már nem kötve a történelemhez, hanem a Krisztus által alapított képekben és jelekben a történelemben élő embernek kézzelfoghatóan hozzáférhetővé.”²³

Ha O. Semmelrothnak az egyházzal mint gyökérszentségről és benne az igehirdetés és a szentségünneplés valóságáról és hatékonyságáról szóló fejtegetéseit mérlegre helyezzük, akkor mindenekelőtt érthetővé válik Isten üdvrendi titkának kiemelése teológiájában. O. Semmelroth teológiáját áthatja Isten értünk és rajtunk végbevitt cselekvése, aki így tette önmagát megtapasztalhatóvá az üdvtörténetben. A kinyilatkoztatás mint Isten önfeltárlkozása a történelemben tér és idő keretében ment végbe. A teljes üdvtörténetben Isten benső életének titkát a szó és a hozzá tartozó tett egymástól elválaszthatatlan egységében tárja fel. Az üdvrendben önmagát kinyilvánító és közlő Szentháromság, valamint az immanens Szentháromság egységének megtartására rendkívül nagy gondot fordít egész teológiájában. Ezzel biztosítja teológiájában az üdvösség titkának szentháromságos szerkezetét, amelynek történeti megvalósulása a Krisztus-misztérium, állandó jelenlétévé tétele pedig az egyház misztériuma. Az egyház titka két elengedhetetlen szerkezeti elemének, Isten igéje hirdetésének és a szentség ünneplésének egysége által a Krisztusban kinyilvánult isteni üdvösség titka állandó jelenléte és hatékonyságot nyert számunkra. Krisztus egyházában való jelenléte tehát magában foglalja hatékony jelenlétét az ige és a szentség által. Úgy is megfogalmazhatjuk, hogy Krisztus igei jelenléte Krisztus egyházában való jelenlétének egyik konkrét alakja.

Az egyház misztériumában továbbható Krisztus-misztérium Istennek, az Atyának a cselekvése, Fiában, Jézus Krisztusban, a Szentlélek által. Krisztus személyének és üdvözítő művének titka nem választható el az egyház titkától, amely liturgiájában ünnepli a megváltás művét. Krisztus üdvözítő művének jelenléte a Szentlélek által folytonosan végbemegy az egyház titkában és általa rajtunk. Így a krisztusi üdvözítő mű jelenléte az igében és

²² Uo.

²³ Uo. 223. Vö. SCHILLEBEECKX, E. H., *Christus. Sakrament der Gottbegegnung*, Matthias Grünewald Verlag, Mainz 1965, 66: „A megváltás történeti cselekedeteiben már kezdettől fogva adott a perennitas, azaz a tartósság egy momentumja; egy olyan történelem fölötti mozzanat, amely egy későbbi földi, időhöz kötött eseményben, az egyháznak egy látható tetteiben sakramentalizálódik.”

a szentségi cselekményben Szentlelke által nem statikus, hanem olyan hatékony jelenlét, amelyben Krisztushoz és üdvözítő tettehez válunk hasonlóvá. A Szentlélek által Krisztus működik bennünk, és általa veszünk részt a vele való közösségben. A Szentlélek tehát nemcsak az Atyát kapcsolja össze és egyesíti a Fiúval, hanem az Atyát Jézus Krisztusban, a Fiúban a hívekkel is. A Szentlélek a köteléke annak, hogy az Isten és az ember a Szentháromság közösségében egyesül. Az üdvösség történetének megvalósulása tehát közös tette a teljes Szentháromságnak. Mindhárom személy közös cselekvése üdvtörténeti tettük felosztásában Isten egyetlen üdvözítő művét alkotja. Isten cselekvése az üdvtörténetben ezért egyetlen tette a teljes Szentháromságnak.

6. Az igehirdetés az üdvösség jele az egyházban

Ennek megértése érdekében háttérismeretként megemlíti O. Semmelroth a szentségi jelek tartalmának és az eseményszimbolikának a jelentőségét. A két mozzanatot jól meg kell különböztetnünk egymástól, mert „*a szentségi jelek tartalma nem ugyanazt jelképezi, mint a szentségi cselekmény eseménye. A szentségi cselekmény bemutatásának és hatásának a módját csak az érti meg, aki mindkét elemet együtt, de egymástól mégis megkülönböztetve szemléli.*”²⁴

Milyen jelentést hordoz a szentségi cselekmények tartalma? „*A szentségi jelcselekmények tartalma képszerű kijelentést tesz arról, hogy milyen kegyelmet nyújtanak a szentségek. (...) Az, amit a szentség szimbolikusan megjelenít, kijelentés arról a kegyelmi tartalomról, amelyet a szentség közvetít: a megtisztító lemosásról, megerősítésről, papi rend közléséről, táplálásról. A szentségek tartalmának szimbolikus kijelentésével egyidejűleg létezik még egy másik szimbolikája is, a hit számára érzékelhető módon.*”²⁵

A szentségi jelek tehát tartalmukban a kegyelmet úgy ábrázolják, mint hatást. Mit jelenítenek meg azonban ünneplésük eseményében? A szentségek „...*ünneplésük eseményében Jézus Krisztus áldozati kereszthalálát megjelenítik, amelyből kegyelmi hatásuk ered. Ezért fogatosítja a szentség hatékonyságánál fogva az általa jelölt kegyelmet 'ex opere operato'. A tulajdonképpeni 'opus operatum', amelyből a kegyelem ered, aktualizálódik a szentség rejtett mélyében: az Úr itt és most jelenvalóvá tett áldozatában.*”²⁶

A szerzót az isteni ige hatékonyságának vizsgálatánál az előbbi tartalmi és eseményelem megkülönböztetése vezeti. Az igehirdetés tartalmától, amely Isten üdvözítő művének a teljes terjedelmét megjeleníti, megkülönbözteti magát az eseményt, és felteszi a kérdést: Maga az a tény, hogy elhangzik a prédikáció, nem rendelkezik-e egy sajátos jelszerű erővel?

²⁴ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 224.

²⁵ Uo. 225.

²⁶ Uo.

„Magából a jelenségből és abból az utalásból kiindulva, hogy az ige fogalmát bibliai értelemben alkalmazzuk Krisztusra, oda kell figyelniünk arra, hogy az egyház igehirdetésének eseménye szimbolikusan annak a Krisztus-eseménynek a részét öleli fel, amely mintegy kiegészíti azt az eseményt, amelyet megjelenít a szentségi cselekmény. Ha a szentség, amennyiben azt ünneplik, Krisztus áldozati halálára mutat, akkor a prédikáció is, amennyiben végbemegy, magának az Isten prédikációjának a csúcspontjára, Fiának a megtestesülésére mutat, aki Isten üzenete az emberhez. A megtestesülésben Isten egészen kimondta önmagát az embernek.”²⁷

Isten Jézus Krisztus megtestesülésében elhangzott és az emberhez intézett igéje hogyan nyer az egyházban jelenléte? Miként Jézus Krisztus keresztdozata „...a szentség eseményének szimbolikus leplében itt és most megjelenődik az ember előtt az egyházban, úgy lesz a megtestesülésben Isten Igéjének tökéletes elhangzása jelenvalóvá az emberek előtt szimbolikusan, az igehirdetés eseményébe burkolva”.²⁸

Ezek után megfogalmazhatjuk a szentségünneplés és az igehirdetés közti párhuzam jelszerű ábrázolását: Ahogyan Jézus Krisztus áldozata benne rejlik a szentségi cselekmény eseményének szimbolikájában, aktualizálódik és részesül benne az ember, úgy válik a megtestesülés Isten igéjének tökéletes elhangzásában, az igehirdetés eseményében szimbolikusan, titokzatosan jelenvalóvá. „Mi tudná ugyanis az Ige megtestesülését nemcsak tartalmában, hanem szimbolikus cselekményében is jobban bemutatni, mint Isten igéjének hirdetése a szolgálati papság által. A szolgálati papság nemcsak a megtestesült Krisztust jeleníti meg az egyházban, ahogyan az Atyát hirdetve él az emberek között, hanem az Atyát is, ahogyan Fiát az emberekhez küldi. A Fiú megtestesülésében nemcsak az ajkairól elhangzott szavakkal beszélt az Atyáról, hanem megtestesülésében saját maga az Atya emberekhez intézett Igéje. A prédikáció eseményében jelenvalóvá válik a megtestesülés titkának eseménye.”²⁹

Így nyílik a hívő embernek lehetősége arra, hogy a megtestesülés üdveseményének részese legyen, és erre választ is adjon Krisztus áldozatában való részvétele által, a szentségi cselekmény leple alatt. Ez az Istentől elhangzott Ige és a rá adott válasz dialogikus struktúrája láthatóan megvalósul az egyházban: az Ige és az áldozat liturgiájában mint két lényegi elem egységében, az eucharisztia ünneplésében. „Miután az ige liturgiája jelszerűen jeleníti meg azt, hogy a megtestesülésben Isten Igéje hozzánk érkezik, az áldozat liturgiája választ ad arra Jézus Krisztus halálában, feltámadásában és mennybemenetelében

²⁷ Uo.

²⁸ Uo. 226.

²⁹ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 227. Vö.: von BALTHASAR, H. U., *Sponsa verbi*, in *Skizzen zur Theologie II*, Johannes Verlag, Einsiedeln 1961, 497: „A prédikáció nemcsak egy erkölcsi-etikai intés és épülés, hanem magának az isteni Igének a valódi megjelenítése... Mind az igehirdető, mind pedig az ígét hallgató közösség oldaláról ritkán áll elő az a tudat, hogy az igehirdetésben a személyes Ige megjelenítése történik, és a Fiú Atya általi küldése közvetlenül folytatódik. Ennek a borderejét még alig ismertük fel.”

*végbevitt áldozatának szentségi megjelenítésében, amely felszálló irányú, és amelynek emlékezete az eucharisztikus áldozat ünneplése.*³⁰

Isten egyszülött Fiának hozzánk történő elküldését O. Semmelroth „ősprédikációnak” nevezi, amely egyben az egyház igehirdetésének legvégső tekintélyét képezi.³¹ Ennek az ősprédikációnak a képe, a benne való részesedés megjelenítése és jele, az egyház igehirdetése, amely Isten Igéjét közli, azaz továbbadja azt, amit Isten Jézus Krisztus kinyilatkoztatásában közölt. Ezt szem előtt tartva „*az egyház igehirdetését a megtestesüléssel való hasonlóságában és annak képmásában kell szemlélnünk*”.³²

Mind a megtestesülés, mind pedig az igehirdetés közös forrásból ered: az isteni küldésből. Az előbbi esetben az Atya küldi egyszülött Fiát mint Igéjét, az utóbbiban pedig az egyház szolgálati papságának tekintélye küldi az isteni ige hirdetőit. „*Krisztus azt a küldést, amelynek erejéből az Atyától jön hozzánk, bizonyos mértékig ‘meghosszabbította’ abban a küldésben, amely követőit tanítványokból apostollá, hallgatókból küldöttekké teszi. Az apostolok Mesterüktől kapott küldésüket továbbadják, amelyben Krisztusnak az az egyházának adott ígérete igazolódik be, hogy velünk marad a világ végéig (Mt 28,20).*”³³

Az egyház küldése, illetve felhatalmazása Isten igéjének hirdetésére annak az isteni küldésnek a folytatása, amelynek köszönhetően Krisztus mint az Atya által nekünk kimondott Ige belépett a történelmünkbe. Ezért tekinthetjük Isten igéjének hirdetését az egyházban Isten Fia megtestesülése jelszerű megjelenítésének.

7. Az igehirdetés kegyelmi ereje

Az eddigi fejtegetések eredményeként leszögezhetjük, hogy az egyház igehirdetésének eseménye megjeleníti Isten Igéje megtestesülésének eseményét. O. Semmelroth továbbvezető kérdésfeltevése így hangzik: „*Vajon az igehirdetés az a jel-e, amely a jelzett üdveseményt úgy teszi jelenualóvá a mai ember előtt, hogy abban Isten mint kegyelem önmagát közli velünk?*”³⁴

A szerző kérdésének megválaszolását azzal kezdi, hogy egységbe fogja Krisztus megtestesülését és keresztdozatát: „*Amilyen viszony fennáll a megtestesülés és a kereszthalál között, olyan viszony áll fenn az egyház életében és küldetéseltjesítésében az igehirdetés és a szentség-ünneplés között. Ha az isteni ige hirdetésének értelmét és jelentőségét akarjuk megragadni*

³⁰ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 227.

³¹ Vö. Uo. 228.

³² Uo.

³³ Uo. 229.

³⁴ Uo. 230.

*mint kegyelemközvetítő funkciót az egyház életében, akkor megváltásunk és megszentelődésünk szempontjából a megtestesülés jelentőségére kell figyelniük.*³⁵

Jézus Krisztus keresztdozata minden kegyelem forrása, mert megigazulásunk kiérdemlő oka.³⁶ Egész életútján megélt engedelmissége jelen van áldozati kereszthalálában az Atya előtt.³⁷ Mindebben milyen szerep jutott a megtestesülés eseményének? Mint ahogyan Jézus keresztdozata nem korlátozható csak halálának a pillanatára, úgy megtestesülése sem emberi létmódjának kezdeti pillanatára. *„A megtestesülésben Isten testet öltése Jézus egész emberi életén keresztül megvalósuló folyamat, amennyiben ezt cselekvésében és beszédében láthatóan tovább viszi, és még kifejezettebbé teszi.*³⁸

Mégis: Hogyan viszonyul Isten megtestesülése a keresztdozathoz mint a kegyelem forrásához, ha az ember számára hozzáférhetővé tett kegyelem forrására kérdezzük rá?

Ha a megtestesülés a kereszthalál előkészítése, és nincs közvetlen jelentősége megszentelődésünk és megváltásunk szempontjából, mert azt lépteti be történelmünkbe, aki az áldozatban és csakis abban a megváltást végrehajtja, akkor érthetővé válik, hogy az ígéhirdetés eseményének mint a megtestesülés megjelenítésének nem tulajdoníthatunk effektív jelentőséget a kegyelemközlés szempontjából. Ha a kegyelemközlés egyetlen forrásaként csak a szentségi cselekmény jöhet számításba, akkor ennek az eseménynek egyoldalú túlhangsúlyozása megfelelőségben áll azzal a teológiai fejlődéssel, amelynek következménye, hogy Canterbury Szent Anzelm (1033–1109) óta egyre inkább nőtt az elégtételt szolgáltató áldozat mint egyetlen egy üdvösségi esemény túlhangsúlyozása – a megtestesülés hátrányára. Krisztus üdvözítő művének áldozati kereszthalálát túlzottan hangsúlyozó szemlélete igényli kiegészítését az Isten Igéjének megtestesülése által, amelynek érvényesüléséért a skotisták küzdöttek.³⁹

O. Semmelroth abban látja Isten Jézus Krisztusban való megtestesülésének és áldozati kereszthalálának kiegyensúlyozott viszonymeghatározását üdvhatékonyságuk igénytámasztásával, ha megváltói művének az Újszövetségben megalapozott dialogikus, közvetítő szemléletét érvényre juttatjuk. Ezt illetően a szerző így kezdi érvelését: *„Ha a második isteni személy megtestesülése Isten emberhez szóló ígéje (vö. Jn 1,1kk; 1Jn 1,1), ha az idők beteljesülése abban valósul meg, hogy Isten elküldte hozzánk Fiát (vö. Gal 4,4), és öbenne a prófétai szó helyett szól hozzánk (vö. Zsid 1,1), ha üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete az ő megjelenésében mutatkozik meg (vö. Tit 2,11; 3,4), akkor nyilvánvaló arról a dialógusról*

³⁵ Uo. 231.

³⁶ Vö. DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P., *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, SZIT, Budapest 2004, 1529.

³⁷ Vö. Zsid 10,5–7.

³⁸ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 232.

³⁹ Vö. Uo.

*alkotott elképzelés az igében és a rá adott válaszban, amelyben a kezdeményezés az isteni Igének jár ki, és ezért ennek megfelelő hangsúlyt kell kapnia.*⁴⁰

Ez a dialogikus közvetítő szemlélet kibontása abból fakad, hogy már a megtestesülés és az áldozati kereszthalál fenomenológiai szemlélete értésünkre adja azt, amit a Szentírás mindkettőről megismertet. *„A megtestesülés úgy mutatkozik meg, mint Isten történelmünkbe való alászállása, a kereszthalál pedig a feltámadással és a mennybemenettel úgy, mint az Istenember történelmünkéből való felszállása – mindkét esemény tehát dialogikus viszonyban áll egymással.*”⁴¹

Ezt a viszonymeghatározást figyelembe véve óvatosan kell bánnunk azzal az elhamarkodott kijelentéssel, hogy a megtestesülés csak egy elvitathatatlan feltétele a kereszthalálnak. A megtestesülés bizonyosan feltételét is képezi annak, hogy *„Krisztus istenileg értékes, és minden elégtételnek megfelelő halált halhatott.”*⁴²

Ezzel a magyarázattal azonban O. Semmelroth nem elégszik meg, mert a feltétel „külső” marad ahhoz viszonyítva, amit lehetővé tesz, s aminek bekövetkezése egyedül számításba jöhet. A megtestesülés és az áldozati kereszthalál dialogikus szemlélete következtében a kiegyensúlyozott viszony meghatározását így foglalja szavakba: *A megtestesülés „sokkal inkább részét alkotja annak a kétrészes folyamatnak, amelyben a második rész megválaszoló kiegészítése az elsőnek, és ezt egyúttal előfeltételezi is. Mint ahogyan egy beszédben a szó előfeltétele a válasznak, éppen úgy a megtestesülés előfeltétele Jézus Krisztus áldozati halálának. Mindkettő Isten emberrel kezdeményezett üdvösségi dialógusának lényegi része, amelynek Igéje, és az arra adott válasz Krisztus – Ige annyiban, amennyiben az Atyától érkezik, válasz pedig annyiban, amennyiben az emberekért áldozza életét.*”⁴³

Ezen párbeszéd két alapélményének viszonyát a szerző nem pusztán az egymásmelletti-ség követelményével határozza meg, hanem mindkettőt Isten emberrel folytatott üdvözítő dialógusának lényegi részeként értelmezi. Az üdvösségi párbeszéd szavát és válaszát Krisztus képezi mint az Atyából eredő, értünk megtestesülő Ige és az emberekért önmagát feláldozó válasz. O. Semmelroth krisztocentrikus érvelése az igében és az arra adott válaszban azt jelenti, hogy az Istenember az Atya hozzánk, emberekhez intézett Igéje, amelyet ő maga mint ember hallgat, befogad és életáldozatában megválaszol; és ugyanaz az Istenember viszi az Atyához az emberek válaszát, amelyet legelőször és alapvetően ő maga mondott ki.⁴⁴

Jézus Krisztus megváltói műve imént értelmezett dialogikus folyamatának első elemeként az Atya Fiának megtestesülésében intézi kiengesztelő Igéjét az emberhez, második elemeként pedig a Fiú életének szolgálatában és halálának áldozatában adja meg az emberiség engedelmes

⁴⁰ Uo. 233.

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Vö. Uo. 234.

válaszát. Megváltásunk ezért nem lehet más, mint részesedés ebben a dialogikus folyamatban: a megtestesülésben hozzánk érkező isteni Ige hittel való elfogadásában és az Atya iránti odaadásunkban, a választ adó áldozat által. Mindkettő együttes „...hatása a kegyelmi részesedés, ennek az áldozatnak a beteljesedésében, Krisztus feltámadásában és mennybemenetelében”.⁴⁵

Az Atya hozzánk érkező megtestesült örök Igéje az Atyával és egymással való kiengesztelődésre szólít minket; a kiengesztelődés Igéjére adott válaszunkat pedig a Fiú keresztáldozatában viszi az Atyához. Ebben rejlik megszentelődésünk és üdvösségünk, amely részvétel a Szentháromság életében.

Jézus Krisztus megváltó művének dialogikus értelmezésében a megtestesülésnek tényleges üdvjelentőséget kell tulajdonítanunk az ő keresztáldozatával együtt, amely nem önmagában véve eredményezi az üdvösséget, hanem annak részelemét képezi a megtestesüléssel együtt. „Mindkettő együttesen képezi azt az üvdialógust, amelyben Isten és ember élő és személyes egységet alkot kettőjük partnerségében. (...) A megigazulás forrása mind a megtestesülés, mind pedig a keresztalál egymást kiegészítő egységükben, nem pedig elszigetelve egymástól, külön-külön.”⁴⁶

A megtestesülésnek tehát oksági jelentőséget tulajdonítunk az emberiség megváltásában, azonban anélkül, hogy Krisztus keresztáldozatának oksági jelentősége kárt szenvedne. „Az utóbbi mindig magában foglalja a megtestesülést, miként a válasz mindig magában foglalja azt a szót, amelyre feleletet ad. (...) Ha a válasz hatékonysággal rendelkezik, akkor az az előtte elhangzott megszólító ige által vált azzá. A válasz tehát azért és olyan fokban hatékony, amennyiben eleven benne a választ váró, megszólító ige.”⁴⁷

A szerzőnek ezt az „ige-válasz” dialogikus viszonymeghatározását figyelembe véve vizsgálódásaink az alábbi megállapítással jutnak el csúcspontjukra: „A keresztáldozat kegyelmi hatékonyságáról tett kijelentés egyszersmind kijelentés a megtestesülés hatékonyságáról; mindkettő úgy viszonyul egymáshoz, mint a szó és megválaszolása. A megtestesülés hatékonyságáról tett kijelentés igazolja a keresztáldozat hatékonyságát; a megtestesülés ugyanis a keresztáldozat eseményére irányul.”⁴⁸

8. Az igehirdetés és a szentségi cselekmény mint hatékonyság

Az egyházban végbemenő igehirdetés mint a kegyelmileg hatékornak bizonyuló megtestesülés képszerű megjelenítése teremtői hatékonysággal rendelkezik, összekötetésben a szentségi cselekménnyel mint Jézus Krisztus áldozati keresztalálának reálszimbolikus

⁴⁵ Uo. 235.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo. 236.

⁴⁸ Uo.

megjelenítésével. O. Semmelroth az igehirdetés és a szentségünneplés kegyelmi hatékonyságát nem a parallelizmus értelmében magyarázza. De mit is foglal magában ez a parallelizmus? Azt az értelmezési módot, amelyben „...az igehirdetés a megtestesülés kegyelmét, a szentségi cselekmény pedig a keresztdozat kegyelmét közölné”⁴⁹

A két lényegi elemet nem lehet egymástól szétválasztani és elszigetelni, hanem egységbe kell foglalni, hiszen nincs két külön kegyelmi forrás. A forrás „Krisztus kegyelme, minden bizonyjal azért, mert a kegyelem hasonlónak válás és eleven kapcsolat az Istenemberrel, de egyben azért is, mert az üdvözítés egész eseménye fogatosította az Isten örök Fiának megtestesülésében, hozzánk érkeve, és áldozati kereszthalálában, mennyei Atyjához visszatérve”.⁵⁰

A kegyelem sokkal inkább egyetlen forrásból ered. A megtestesülés és az áldozati kereszthalál integráló elemei annak a dialogikus összműnek, amely azért közvetítés, mert Isten Fia viszi végbe mint Isten kiengesztelő és szeretetteljes megszólítását az emberek számára, és mint az emberek odaadó, áldozatban elismerő válaszát az Atyának. A nekünk ajándékozott kegyelem ennek a dialogikus folyamatnak az eredménye, sőt éppenséggel a képmása. „A kegyelemben ugyanis Isten önmagát közli a megtestesülés képére az ember személyes bensőjével – megszentelődésére. Így értették az egyházatyák és a középkori misztikusok az ember megszentelődését mint Isten megszületését az ember lelkében.”⁵¹

Az eddigiek során láttuk, hogy Isten igéjének hirdetése mint a megtestesülés megjelenítése nem rendelkezik saját, csak a neki kijáró kegyelemmel, mint ahogyan Krisztus áldozatának szentségi megjelenítése sem csak a neki kijáró külön kegyelmet közli. „Nem lenne helyes kijelenteni azt sem, hogy Isten igéjének hirdetése, annak ellenére, hogy a megtestesülés megjelenítése, nem rendelkezik kegyelemokmági jelentőséggel, hanem csak előkészít a szentségek kegyelemközlő oksági hatékonyságára. Következésképpen eljárva azt kell mondanunk, hogy az egyháznak az a forrása, amelyből Isten kegyelme és az egyház minden tagjának megigazulása ered: az igehirdetés és a szentségi cselekmény mint két egységet magában foglaló összforrás ('zweieinheitliche Gesamtquelle').”⁵²

Az ige és a szentség lényegi hatásukban megegyeznek abban, hogy közlik a Krisztusban adott üdvösséget és az általa nyert kegyelmet. O. Semmelroth a továbbiakban azzal a kritikus szemléletre valló kérdéssel számol, hogy melyik pillanatban lép fel a kegyelmi hatás. „Az igehirdetés szavára hittel történő odahallgatás pillanatában kiárad-e az egész folyamat

⁴⁹ Uo. 237.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Uo; vö. RAHNER, H., *Die Gottesgeburt. Die Lehre der Kirchenväter von der Geburt Christi im Herzen der Gläubigen*, in ZkTh 59 (1935/4), 333–418: „A patrisztikus teológia kezdetétől a megszentelő kegyelemről szóló tanítást, ahogyan az a kinyilatkoztatásban adott, az alábbi módon próbálják megmagadni: Krisztus kegyelem-ajándékozta lakásvétele a hívek szívében, akik az egyház tirokzatos testét alkotják, titokzatos utóképe és folytatása a Logosz örök születésének az Atyától és időbeli születésének a Szűzről.”

⁵² SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 238.

kegyelme, vagy csak akkor, ha az össz folyamat véget ér, amelynek az igehirdetés azt az első fázisát képezi, amelyet ki kell egészítenie a szentségünneplésnek?”⁵³

A kérdés megválaszolásában a szerző egyelőre úgy utána lévő feltétlen időbeli szemléletmódot iktat ki, valamint egy oksági függőség megközelítést. „Kétséges lehet, hogy a kegyelem, amely okságilag egy szentségi cselekmény eseményéből és a benne befogadott igehirdetésből ered, csak akkor jön létre, ha az össz folyamat nemcsak intencionálisan és vágyakozásban, hanem valójában is megtörténik.”⁵⁴

A szerző eddig elmondott válaszában azt az összefüggést tartja szem előtt, hogy egy szentség kegyelme bizonyos körülmények között tényleges felvételét megelőzően, az utána történő objektív és szubjektív vágyakozás alapján befogadható. Ebből következtet arra, hogy „... az egyház igehirdetésének hittal történő befogadó meghallgatása, mert az a szentség felvételére irányul, egy objektív és legalább bennfoglaltan egy szubjektív vágyakozás a szentségre. Ezért nagy valószínűséggel lehetséges, hogy az egész folyamat kegyelme adott, ha a második fázis tényleges végrehajtása még nem történt meg. Mindennek részletezése vagy kiszámítása meghaladja lehetőségeinket.”⁵⁵

Az igehirdetés eseményének ezért nem tulajdonítható csupán előkészítő hatékonyság és jelentőség a központi kegyelmi eseményre, az Eukarisztiára való tekintettel. Nemcsak a kegyelemről szóló tanítás és a kegyelem befogadásának morális előkészítése miatt hangzik el az igehirdetés, hanem azért, mert benne Krisztus és az ő üdvösségi cselekménye pneumatikus módon valóságosan jelen van. Az igehirdetés tartalmát nem lehet az igehirdetés eseményétől és a benne önmagát Szentlelkében jelenvalóvá tett megdicsőült Jézus Krisztustól elválasztani, mert a hatékonyság mindhárom – személyi, tartalmi és az eseményi összetevőből – szerves igeteológiai perichoréziséből ered.

Az egyház közvetítette kegyelem tehát sohasem csak az igehirdetés vagy a szentségi cselekmény által jön létre, hanem mindkét lényegi elem összhatásaként, mert az a Krisztus-esemény kegyelme, amely magában foglalja a megtestesülést mint ígét és az áldozatot mint választ Isten és ember között, amelyet mint kétegyeséges folyamatot az igehirdetés és a szentségi cselekmény ünneplése jelenít meg.

⁵³ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 239. A kérdés mögött rejlő szemléletmódról a szerző így nyilatkozik: „A differenciált újkori gondolkodáshoz ez a kérdés éppen olyan közel áll, mint a mise áldozati jellegéről szóló tanításban az a kérdés, hogy az eucharisztiaünneplés melyik pillanatában válik jelenvalóvá a feláldozott Krisztus és áldozata.”

⁵⁴ SEMMELROTH, *Wirkendes Wort* 240.

⁵⁵ Uo.

9. A kegyelmileg hatékony igehirdetés sokféle módja

Tanulmányunk befejezéseként annak kell figyelmet szentelnünk, hogy a katolikus hittudatban soha nem merült feledésbe az az igazság, hogy Isten igéje továbbhangzik az egyház igeszolgálatában. Ennek vitathatatlan kiindulópontja az, hogy a megtestesült Ige önfeltárulkozása az apostoli igehirdetésben az apostolok halálával lezárult. Azt is szem előtt kell tartanunk, hogy az egyházban nem ismétlődhet meg Isten igéjének beletestesülése a Szentírás tanúságába, és az, ahogyan a tanúk szavát saját igéjévé változtatta át. A Szentírást értelmező, tanító és prédikáló egyház eleven hagyatéknek tekintette Krisztusnak azt az ígétét, hogy „*aki titeket hallgat, az engem hallgat*” (Lk 10,16), még akkor is, ha ennek az igazságnak a végső mélységét a teológiai magyarázat nem tárta fel, és nem volt világos, hogy milyen módon nyilvánul meg Isten működése az egyház igehirdetésében és szolgálataiban. Az egyház szolgálatainak igehirdetésében, akik sem az inspirációra, sem pedig a tévedhetetlenség karizmájára nem tarthatnak igényt, mégis hibázási lehetőségeiket figyelembe véve Isten igéje ténylegesen elhangzik az emberekhez. Az egyház Istennek Jézus Krisztusban kinyilvánított, a Szentírásban tanúsított, majd az egész egyház szolgálatára rábízott Igéjét különböző alkalmakkor és különböző módon hirdeti. Isten igéjének hirdetése Isten igéje.

Ez a megállapítás még nem foglalja magában azt, hogy Isten igéjét elhangzásának valamennyi módja egyformán tartalmazza. Isten egyszer s mindenkorra elhangzott igéjének aktualizálása nemcsak számokban kifejezve lehet sok, hanem fajtája szerint is sokféleképpen történik. Az isteni ige elhangzásának valamennyi módjában elvitathatatlan az alábbi közös bázis: az igehirdetés szolgálata az egyházban arra kötelezi a prédikálót, hogy a kinyilatkoztatást normaadóknak tekintse. Ezért nem kételkedhetünk abban, hogy a prédikáció emberi szava, ha az Isten által meghatározott módon hangzik el, akkor Isten igéjét valóban és hatékonyan megjeleníti. Ebben az esetben Isten kegyelmének hordozójává válik azok számára, akik üdvözülnek.⁵⁶ Benne „*Krisztust hirdetik*”,⁵⁷ méghozzá egy olyan valóságos módon, hogy ő maga jelenvalóvá lesz az igehirdetésben,⁵⁸ és a mennyből szól hozzánk.⁵⁹

⁵⁶ Vö. 1Kor 1,18.

⁵⁷ Fil 1,17.

⁵⁸ Vö. Kol 1,28; ApCsel 4,2; 17,3.

⁵⁹ Vö. Zsid 12,25.